

SOUČASNÝ BALKÁN

Zpracoval: Mgr. Pavel Krejčí, Ph.D.

Geografický a administrativně-politický obraz Balkánu

I. POJMENOVÁNÍ BALKÁNSKÝ POLOOSTROV

I.1. Název „Balkánský poloostrov“ pro jihovýchodní Evropu poprvé navrhl a do vědeckého povědomí uvedl německý geograf **Johann August ZEUNE** (1778-1853) v roce **1808** ve své knize ***Gea. Versuch einer wissenschaftlichen Erdkunde*** (*Pokus o vědecký popis Země*). Měl pro to dva hl. důvody:

- 1.** analogie s názvy dalších dvou středomořských poloostrovů – Apeninského a Pyrenejského (název odvozen od ústředních, resp. hraničních pohoří);
- 2.** představa existující již od Antiky, že pohoří *Hemus* (*Balkán, Stará planina*) procházelo JV Evropou napříč celým poloostrovem, čili dominovala od Istrie až po Černé moře; toto pohoří se v jeho době stále častěji nazývalo *Balkán* a v tehdejších představách mělo tvořit přirozenou hranici mezi zeměmi tzv. Balkánského poloostrova a ostatní Evropy.

Tento proces koresponduje se snahami typickými pro 19. století vymezit přesněji hranice evropských subregionů a zároveň tak překonat jednoduché osvícenské dělení Evropy na severní, západní, východní a jižní část. Představy o charakteru horského masívu na Balkáně však nebyly přesné.

I.2. Před Zeunovým *Balkánským poloostrovem* se v odborné literatuře tento prostor nazýval nejednotně.

Vědci, cestovatelé a spisovatelé, nahlízející na tento prostor jako na kolébku skvělých antických a středověkých civilizací, používali taková označení, která tuto minulost evokovala:

Ilyrský p-ov, Trácký p-ov, Dardánský p-ov, Helénský p-ov, Římský p-ov, Byzantský p-ov apod.

Osmanská administrativa označovala své balkánské državy jako *Rumélie* (tur. *Rumeli* „římská, tj. byzantská země“).

Jiní evropští vědci, cestovatelé a diplomati, kteří oblast vnímali především z hlediska vztahu křesťanské Evropy a osmanské říše, upřednostňovali názvy *Evropské Turecko, Turecko v Evropě, Evropský Levant, Orientální p-ov* apod.

Samotní Balkánci – ať už prostí obyvatelé nebo inteligence – neměli potřebu takto vymezený region nějak specificky označovat; z knih přijímali to, co se používalo jinde v Evropě.

Později část vzdělaných obyvatel Balkánu byla s označením Balkán spíše nespokojená, neboť jméno mělo turecký původ a odkazovalo tedy spíše na osmanskou nadvládu nad regionem, než na nějakou slavnější antickou nebo středověkou minulost jeho obyvatel. Navíc už tehdy pojem „balkanizace“ znamenal vše možné, jen ne pořádek, klid a normální vývoj. Balkánská inteligence však neměla dostatečnou autoritu na to, aby dokázala způsobit změnu označování tohoto evropského prostoru. Termín *Balkán, Balkánský poloostrov* se tedy stal během 19. století hotovým faktem.

II. PŮVOD JMÉNA BALKÁN

II.1. Ve vědě převládá názor, že slovo je persko-tureckého původu; opírá se o to, že Osmané poté, co vstoupili na poloostrov, začali tímto pojmem označovat veškeré horstvo (Karpáty = *Ungurus Balkan* „uherské hory“, centrální část Staré planiny = *Koca Balkan* [kodža balkan] „vysoké hory“ apod.). Velmi záhy se však název začíná spojovat výhradně s horským pásmem známým pod antickým označením *Hemus*. Takto byl např. název zachycen v osmanských dokumentech z roku 1565. Západní diplomaté a

cestovatelé (poprvé italský humanista usídlený v Polsku *Filippo BUONACCORSI CALLIMACHUS* /1437-1496/ v 80. letech 15. stol.) však ještě předtím zaznamenávají, že pojmenování *Balkán* pro toto pohoří užívá místní obyvatelstvo. V západních textech o JV Evropě se však stále spíše vyskytuje ozn. *Hemus* (zvyk a slavná řecko-římská antická tradice pracuje spolehlivě). Mělo se za to (na základě nepřesných antických informací), že *Hemus* je rozsáhlé horské pásmo táhnoucí se celým poloostrovem od východu na západ.

II.2. Další názor předpokládá, že toponymum *Balkán* souvisí s perským výrazem *Bala Khana* „vysoká stavba“ nebo zobecněně „něco velikého, impozantního“. V této souvislosti se připomínají dvě pohoří východně od Kaspického moře s názvem *Balkhan*.

II.3. Závěr z toho plynoucí je ten, že s označením *Balkán* nepřišli teprve osmanští Turci, nýbrž že je to označení starší, které bylo do JV Evropy pravděpodobně importováno některým z mnoha nomádských kmenů, které na *Balkán* migrovaly z oblastí severně od Černého, Azovského a Kaspického moře. Mohli jím být i tzv. Prabulhaři, tj. původní, turkičtí Bulhaři. Je to ovšem jen hypotéza, neboť žádný ze středověkých pramenů název *Balkán* nebo nějakou odvozeninu z něho nezaregistroval.

III. OPRAVA PŘEDSTAVY O CENTRÁLNÍM BALKÁNSKÉM POHOŘÍ

III.1. Už dvacet let poté, co přišel Zeune s návrhem nazvat poloostrov jako *Balkánský*, německý geograf a mineralog **Ami BOUÉ** (1794-1881), působící od r. 1817 v Paříži, přišel se stanovením pohoří *Balkán* od Černého moře k řece Timok. Tato upřesnění však již neměla vliv na opravu názvu celého poloostrova, který již byl příliš rozšířený a ustálený.

III.2. Do diplomatického jazyka, na stránky novin a do běžného užívání se označení *Balkánský poloostrov* dostávalo stále více s tím, jak osmanská říše slábla a drobila se. Definitivní ustálení tak přišlo během posledních desetiletí 19. století, navíc s asociací „sudu prachu“, který může každou chvíli vybuchnout a zapálit celoevropskou válku. Bylo to způsobeno vznikem nových balkánských států, které měly své státní a nacionální ambice, anebo vůči kterým měly sousední mocnější státy zase své územní

nebo hospodářské požadavky. Termínem *balkanizace* se začal označovat jakýkoliv rozkladný, destabilizující proces, vyostřování vztahů, hrozba války, hospodářská nestabilita a jiné podobné negativní jevy nejen na Balkáně, ale kdekoli jinde ve světě. Revitalizaci termínu přinesly události v Jugoslávii v první polovině 90. let 20. století, přičemž „balkanizace“ bývalé Jugoslávie skončila – snad už definitivně – teprve v roce 2008 osamostatněním Kosova.

III.3. Vše výše uvedené logicky znamená, že *být z Balkánu, Balkánec*, není zrovna označení, na které by jeho nositel mohl být za všech okolností hrdý. Národy, jež žijí zcela na tomto prostoru, jsou s přívlastkem *balkánský* v zásadě sžité, avšak národy z periferie (Chorvati, Slovinci, Rumuni, ale třeba i Řekové) se tomuto atributu snaží spíše vyhýbat (Rumuni, Řekové), anebo jej vůbec odmítají (Slovinci, z velké části i Chorvati).

IV. JINÉ NÁZVY POLOOSTROVA OD 2. POLOVINY 19. STOLETÍ

A V 1. POLOVINĚ 20. STOLETÍ

IV.1. Je přirozené, že někteří vědci prosazovali odlišné možnosti, jak označovat Balkánský p-ov;

- 1861 – rakouský albanolog **Johann Georg von HAHN** (1811-1869) → *Jihovýchodní poloostrov*.

- Německý geograf **Theobald FISCHER** (1846-1910) přišel asi o 30 let později s návrhem na označení *Jihovýchodoevropský poloostrov*.

IV.2. Po první světové válce dochází k upřesnění evropské regionální terminologie s větším důrazem na detaily. Objektivní geografická kritéria jsou s příměsí subjektivního geopolitického pohledu. Existovala představa jakési rozsáhlé centrální Evropy (cca od Belgie po Bulharsko), kolem níž se vyskytují další regiony: středovýchodní Evropa, jihovýchodní Evropa apod. Velmi aktivní byli v nacházení alternativních označení především němečtí geografové. Podle nich byl Balkánský poloostrov částí jihovýchodní Evropy a jeho severní hranicí byly toky řek Dunaje a Sávy. Tuto tezi s ochotou podporovali balkánští intelektuálové ze zemí nacházejících se nad touto hranicí (důvody viz výše). Pro ně bylo označení „jihovýchodoevropský stát/národ“ přijatelnější než „balkánský“.

Po druhé světové válce bylo podobné prostorové označování zdiskreditované německou nacistickou představou Evropy rozčleněné na zóny (tzv. Raumbegriffe). S názvem, který by však nahradil ne vždy bez emocí přijímané označení s atributem *balkánský*, však ani tehdy nikdo nepřišel. Proto se označení *Balkánský poloostrov* používá dodnes a každý stát na něm se nacházející se s tímto termínem musí nějak vyrovnat.

V. HRANICE BALKÁNSKÉHO POLOOSTROVA

V.1. Precizní geografická analýza stanovuje severní hranici poloostrova od ústí řeky Soča (it. Idria) do Terstského zálivu, dále přes jižní svahy Julských Alp, podél řeky Sávy a podél toku Dunaje až k jeho ústí do Černého moře. Zbylé hranice jsou jasně dány břehy Jaderského, Jónského, Egejského (+ Krétského), Marmarského a Černého moře. Od Apeninského poloostrova je Balkán oddělen Otrantským průlivem, od Malé Asie průlivy Dardanely a Bospor. Potřeba stanovovat vůbec nějaké hranice tu však v minulosti nebyla – otázku, zda jsou zdejší obyvatelé součástí Balkánu, jihovýchodní Evropy nebo třeba Mediteránu/Středozeší, si tehdejší obyvatelé prostě nekladli, nebyl důvod. Žádná pejorativní asociace spjatá s tímto regionem ve starších dobách neexistovala.

V.2. Ve středověku na Balkáně nebyly jen tehdejší podoby dnešních balkánských států, ale třeba i Benátská republika nebo Uherské království. Hranice státních celků v minulosti rozleptávaly přirozené geografické celky – v popředí byl samozřejmě příslušný stát, nikoliv region, který mu zrovna náležel. Přirozená zeměpisná hranice mezi Evropou a Asií tak byla v době byzantského císařství, ale i později během existence osmanského sultanátu uvnitř jednoho státního útvaru. Obě říše zasahovaly též severní Afriku, takže se rozkládaly na třech kontinentech a své državy sjednocovaly pod jednu správu a kulturu, která smazávala přirozené geografické, kulturní nebo jazykové rozdíly. Tak třeba řecké ostrovy byly obchodně mnohem více spjaty s ostatním Středozeší než s vlastním Balkánem (př. Kréta); města jaderského pobřeží Balkánu zase čile obchodovala v rámci jaderského mikroregionu s italskými oblastmi na Apeninském poloostrově, takže italská kultura a způsoby tam byly mnohem zřetelnější než zvyky obyvatel z nitra

Balkánu, třeba hovořících bližším jazykem (př. Dubrovník). Černomořské pobřeží zase spojovalo Balkán s Kavkazem, Krymem a severními černomořskými regiony, rovinami táhnoucími se až ke svahům jižního Uralu. Z toho všeho je patrné, že domnělé „hranice“ byly v minulosti spíše místy široce chápaného kontaktu obyvatel Balkánu s oblastmi sousedními.

V.3. Právě řečené platí o to přesvědčivěji o **severní hranici Balkánu**. Od severního Černomoří až k Istrii vlastně neexistuje žádná vážnější přirozená zeměpisná překážka, která by znemožňovala vzájemné kontakty (s výjimkou Karpat pochopitelně). Balkán se přes sever široce otevírá do střední a západní Evropy na severozápadě a do východní Evropy a střední Asie na severovýchodě. Uprostřed je právě karpatský oblouk. Tyto otevřené prostory umožňovaly časté migrační vlny a kulturní a politický vliv okolních národů. Ze severovýchodu – příval nomádských kmenů, které se usazovaly při dolním toku Dunaje a v severním Černomoří. V těchto oblastech se mísil nomádský způsob života chovatelů dobytka s usedlými zemědělskými společnostmi. Ze severozápadu – podle toho, kdo zrovna ovládal Panonii; nomádské kmeny znamenaly pro Balkán nestabilitu a pohyb, uherský stát naopak stabilitu a centralizaci moci, která zasahovala i na Balkán.

Pokud jde o Dunaj jakožto severní hranici Balkánu, nelze jej chápat striktně – celá Valašská nížina nemůže být jen tak oddělena od historického, kulturního, etnického a náboženského vývoje Balkánského poloostrova. Dunaj obyvatelstvo na svých levých a pravých březích spíše spojoval, nikoli rozděloval. Oblasti mezi Dunajem a Karpatami byly dlouhou dobu součástí bulharského státu. Ve 14. století vzniklé Valašské knížectví bylo charakterem své státní správy a kulturně-náboženského vývoje jasnou součástí byzantsko-slovanského státního, kulturního a jazykového modelu. Samotné Valašsko udržovalo intenzivní styky se zeměmi jižně od Dunaje.

Z výše řečeného tedy plyne, že tzv. hranice Balkánu představovaly ve středověku především dynamické zóny setkávání než nějaké nepřekonatelné bariéry nebo demarkační linie. ***Balkánský poloostrov tedy lze charakterizovat*** ani tak ne jako „křížovatku“ nebo „most“, nýbrž spíše ***jako „kontaktní zónu“***, v níž se střetávají a mísí nejrůznější kulturní, jazykové, státně-politické a jiné zvyklosti. Typickou byla otevřenost k vnějšimu světu,

kteřá vřak s sebou nesla i negativní dűsledky spojené někdy až s příliš překotnou společensko-politickou dynamikou a nestabilitou. Balkánské země v minulosti vždy přitahovaly nové přistěhovalce, ale i dobyvatele, nová náboženská učení apod. To umožnilo vytvořit pestrou směs společenských vztahů, státních modelů, etnických struktur, kultur apod. Tato pestrost je jedním z typických znaků Balkánského poloostrova ve srovnání s jinými evropskými regiony.

VI. ZEMĚPISNÁ CHARAKTERISTIKA BALKÁNU A JEJÍ VLIV NA SPOLEČENSKÉ VZTAHY

VI.1. V kontrastu s otevřeností vůči okolnímu světu je vlastní vnitřní členitost Balkánského poloostrova, která mnohdy ztěžovala nebo i znemožňovala komunikaci mezi jednotlivými balkánskými oblastmi a národy. Znemožňovala tak vytvořit přirozeně dominující geografické centrum oblasti. Proto bylo ve středověku prakticky nemožné trvalejší sjednocení poloostrova pod jedno mocenské centrum.

V mnoha oblastech Balkánu obyvatelé přes léto žili se svými stády v horách na pastvinách, v zimě naopak sestupovali do nížin. Docházelo tak k izolaci těchto horských společenství, což se týkalo zejména Bosny, Hercegoviny a horských oblastí Černé Hory a Albánie. To mělo za následek slabé pronikání nových vlivů z vnějšku a zachování tradičních, archaických společenských vztahů. To se přirozeně promítlo i do organizování tamních státních útvarů.

VI.2. Hory hrály roli přirozených hranic jednotlivých regionů. Typickým příkladem – dinárský horský řetězec oddělující těsný pruh jadranského pobřeží Dalmácie od Dalmátského záhoří. Dalmátská pobřežní města měla mnohem intenzivnější kontakty přes moře s Apeninským poloostrovem než s vnitrozemím vlastního Balkánského poloostrova (→ dalmátské městské státy). To rovněž způsobilo vytvoření několika státních útvarů jednoho jazykového společenství (fakticky srbského) s vlastní státní tradicí a ideologií (Rařka/Srbsko, Bosna, Duklja/Zeta/Černá Hora). Hory byly též přirozeným útočištěm obyvatel v dobách nestability a konfliktů (ať už politických, nebo náboženských). V případě demografického „přetlaku“ se

pak horské oblasti stávaly rezervoárem osob sestupujících opět do nížin. Lze říci, že tento proces vedl k vytvoření hned dvou balkánských středověkých národností: Vlachů a Albánců. Hory byly rovněž symbolem svobody, který se hojně opěvuje v lidových písních všech balkánských národů. Z hlediska ekonomického byly (především Dinárské hory) důležitým zdrojem cenných kovů (stříbro, zlato), které byly těženy už v dobách římských a předřímských.

VI.3. Nejdůležitější a nejrozsáhlejší **roviny** Balkánu se nacházejí na jeho severozápadě (Panonská nížina) a severovýchodě (Podunajská nížina), dále jihovýchodě (Trácká nížina), při dolních tocích Vardaru, Strumy a Mesty a v okolí Sofie. Tyto oblasti sloužily jako důležité komunikační systémy. Z hlediska hospodářského měly význam pro pěstování zemědělských plodin. V geopolitickém smyslu byly tyto oblasti centry politické moci.

VI.4. Klima Balkánu: jih a dalmátské pobřeží spadají do středomořského až subtropického pásma, centrální a severní oblasti mají suché kontinentální klima. To umožňuje pěstování především obilovin (kukuřice, pšenice) a vína.

VI.5. Závěr: tvář Balkánského poloostrova se formovala množstvím nejrůznějších zeměpisných faktorů působících na poměrně malém prostoru. Proto vedle sebe mohly existovat rozvinutá přímořská společenství a sezónní pastevcí (Dalmácie x Dinárské hory), rozvinutý městský život a archaická horská společenství (Dubrovnik x Černá Hora), vysoce rozvinutá státnost a pomalu se rozvíjející formy státní správy (Byzanc x horská Albánie), rozvinuté zemědělství a zbytky nomádského způsobu života atd.

VII. GEOGRAFIE BALKÁNSKÉHO POLOOSTROVA

Na Balkánském poloostrově jsou tři rozsáhlá **HORSKÁ PÁSMA**:

1. Dinárský systém

1a. Dinárské hory (*Dinara planina* /Veliki Troglav, 1913 m n. m./; *Durmitor* /Bobotov kuk, 2523 m n. m./, *Prokletje* /Jezerski vrh, 2694 m n. m./,...)

1b. Pindos (Smolikas, 2686 m n. m.) **s Olympem** (vrchol Mytikas, 2917 m n. m.)

2. Rodopský systém

2a. Vitoša (Černí vráh, 2290 m n. m.)

2b. Rila (Musala, 2925 m n. m.)

2c. Pirin (Vihren, 2914 m n. m.)

2d. Rodopy (Goljam Perelik, 2191 m n. m.)

3. Stará planina (Botev, 2376 m n. m.)

4. Karpaty (západní, východní, jižní; Moldoveanu, 2544 m n. m.)

ŘÍČNÍ SYSTÉM:

Centrální postavení má řeka **DUNAJ** (2848 km, něm. *Donau*, maď. *Duna*, jsl. *Dunav*, rum. *Dunărea*) pramenící v JZ Bavorsku a ústící na V Rumunska do Černého moře. Protéká osmi státy (Německo, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Chorvatsko, Srbsko, Bulharsko, Rumunsko).

Významnější pravostranné přítoky Dunaje: **Dráva, Sáva, Morava, Iskär**

Významnější levostranné přítoky Dunaje: **Tisa, Jiu, Olt, Argeş, Siret, Prut**

Další významnější řeky (ústící do jiných řek):

Mura (→ Dráva), **Kupa, Una, Vrbas, Bosna, Drina** (→ Sáva), **Mureş** (→ Tisa), **Ibar** (→ Západní Morava), **Osām, Jantra** (→ Dunaj), **Tundža, Arda, Ergene** (→ Marica)

Další významnější řeky (ústící do moře):

Soča, Neretva, Drin (→ Jaderské m.), **Aliakmon, Pinios, Vardar/Axios, Struma/Strimon, Mesta/Nestos, Marica/Evros/Meriç** (→ Egejské m.), **Kamčija, Dněstr/Nistru** (→ Černé m.)

JEZERA:

Na Balkáně se větší jezera nenacházejí – největší jsou **Skadarské** (Albánie/Černá Hora, 370 km²), **Ochridské** (Albánie/Makedonie, 367 km²) a **Prespanské** (Albánie/Makedonie/Řecko, 285 km²).

VIII. OBYVATELSTVO JIHOVÝCHODNÍ EVROPY

Jihovýchodní Evropu obývají příslušníci indoevropské, uralské a altajské jazykové rodiny. Indoevropané hovoří slovanskými jazyky (Srbové, Bulhaři, Chorvati, Bosňáci, Slovinci, Makedonci, Černohorci), románskými jazyky (Rumuni, Moldavané, Aromuni/Vlaši) a dále řecky (Řekové), albánsky (Albánci) a romsky (Romové). K uralským jazykům patří maďarština (ugrofinská větev), k altajským turečtina (turkická větev).

Státy podle počtu obyvatel:

Turecko	72 600 000	Albánie	3 200 000
Rumunsko	21 500 000	Kosovo	2 200 000
Řecko	11 300 000	Makedonie	2 100 000
<i>Turecko (evropské)</i>	<i>8 000 000</i>	Slovinsko	2 000 000
Bulharsko	7 400 000	Kypr	1 200 000
Srbsko	7 400 000	Černá Hora	650 000
Chorvatsko	4 500 000	<i>Podněstersko</i>	<i>500 000</i>
Bosna a Hercegovina	3 900 000	<i>Severní Kypr</i>	<i>300 000</i>
Moldavsko	3 500 000	srov. Česko:	10 500 000

Na Balkáně se nachází nejlidnatější město Evropy **Istanbul** (arch. Cařihrad, Konstantinopol), které se během vývoje rozrostlo z Evropy přes Bospor do Malé Asie. Dalšími i na evropské poměry velkými metropolemi jsou **Atény** a **Bukurešť**. S Prahou jsou srovnatelné **Sofie** a **Bělehrad**. Mezi půlmilionem a jedním milionem obyvatel mají řecká **Soluň**, fakticky nejvýznamnější město historické Makedonie, chorvatský **Záhřeb**, moldavský **Kišiněv**, albánská **Tirana** a makedonská **Skopje**. Mezi jedním stem a pěti sty tisíci obyvateli má

pak ještě dalších šedesát měst, nejvíce jich je v Rumunsku (23) a Bulharsku (8).

NEJVĚTŠÍ MĚSTA JIHOVÝCHODNÍ EVROPY¹ (v tis. obyvatel):

Prvních 10: **Ístanbul** 12 176, **Athína** 3 074, **București** 1 918, **Sofija** 1 123, **Beograd** 1100, **Thessaloníki** 791, **Zagreb** 706, **Chișinău** 574, **Tiranë** 571, **Skopje** 483;

Dalších 20: Plovdiv 349, Varna 327, Esenyurt 322, Sarajevo 310, Cluj-Napoca 298, Constanța 298, Craiova 296, Galați 296, Iași 286, Timișoara 283, Brașov 278, Ljubljana 258, Ploiești 234, Banja Luka 229, Brăila 220, Levkósia 218, Çorlu 217, Prishtinë 213, Oradea 205, Novi Sad 200;

Dalších 20: Burgas 190, Bacău 184, Durrës 180, Split 178, Irákleion 176, Beylikdüzü 175, Niš 173, Pitești 173, Lemésos 172, Pátra 163, Arad 161, Ruse 157, Sibiu 152, Podgorica 147, Edirne 147, Tekirdağ 146, Lárissa 146, Kragujevac 145, Stara Zagora 144, Baia Mare 144;

Dalších 20: Târgu Mureș 143, Buzău 141, Tiraspoľ 139, Rijeka 138, Prizren 131, Botoșani 119, Râmnicu Vâlcea 117, Kumanovo 116, Drobeta-Turnu Severin 116, Piatra Neamț 115, Pleven 115, Vólos 114, Satu Mare 113, Suceava 107, Ferizaj 106, Lüleburgaz 105, Bălți 103, Sliven 102, Dobrič 101, Subotica 99.

¹ Výběr zahrnuje města ze Slovinska, Chorvatska, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Srbska, Kosova, Albánie, Makedonie, Bulharska, Rumunská, Moldavská, Řecka, Kypru a evropské části Turecka.

IX. ADMINISTRATIVNĚ-POLITICKÁ SITUACE V JV EVROPĚ²

Stav v roce 1910: (7) *přítomnost starých evropských velmocí*

Rakousko-uherské císařství, Černohorské království, Srbské království, Rumunské království, Bulharské carství, Řecké království, Osmanská říše

Mezi dvěma světovými válkami (1920-1940): (6) *meziválečné monarchie*

Jugoslávské království (do 1929 Království Srbů, Chorvatů a Slovinců), Rumunské království, Bulharské carství, Řecké království (1924-1935 republika), Albánské království (do 1925 knížectví, 1925-1928 republika), Turecká republika

Po druhé světové válce (1945-1990): (6-7) *komunistické režimy*

Socialistická federativní (1945-1963 Federativní lidová) republika Jugoslávie, Rumunská socialistická (1948-1965 lidová) republika, Bulharská lidová republika, Kyperská republika (od 1960), Albánská lidová socialistická (1946-1976 lidová) republika, Řecká republika (1944-1973 království), Turecká republika

Po roce 1990: (12-14) *demokratická současnost*

Svazová republika Jugoslávie (1992-2003), *poté:* (Státní společenství) Srbsko a Černá Hora (2003-2006), *poté:* Republika Srbsko, Republika Černá Hora, Kosovská republika (od 2008); Republika Slovinsko, Republika Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Republika Makedonie, Republika Bulharsko, Albánská republika, Řecká republika, Kyperská republika, Turecká republika, (Republika) Rumunsko, Republika Moldavsko.

Státy podle rozlohy (v km²):

Turecko	780 000	Moldavsko	34 000
Rumunsko	238 000	Albánie	29 000
Řecko	132 000	Makedonie	26 000
Bulharsko	111 000	<i>Turecko (evropské)</i>	24 000
Srbsko	78 000	Slovinsko	20 000
Chorvatsko	57 000	Černá Hora	14 000
Bosna a Hercegovina	51 000	Kosovo	11 000
srov. Česko: 79 000		Kypr	9 000

² Barevně jsou rozlišeny typy režimů: **monarchie**, **komunistický** režim, **demokratický** systém. Číslo v závorce uvádí počet existujících samostatných států ve sledovaném období a po něm následuje charakteristika příslušného období s ohledem na to, co převládalo.

IX.1. Administrativní členění³

Slovinsko: 210 samosprávných okresů (*občina*)

Chorvatsko: 20 žup (*županija*) a *Grad Zagreb*, dále samosprávné okresy (*općina*)

Bosna a Hercegovina: 2 entity (*entitet* – Federace Bosny a Hercegoviny, Srbská republika) a federální *Distrikt Brčko*;

Federace BaH: 10 kantonů/žup (*kanton/županija*), dále samosprávné okresy (*opština/općina*); **Srbská republika:** 63 samosprávných okresů (*opština*)

Černá Hora: 21 samosprávných okresů (*opština*)

Srbsko: 24 okruhů (*okrug*) a *Grad Beograd*, dále samosprávné okresy (*opština*); na severu **Autonomní oblast Vojvodina** (od 1945, území připojeno už 1918)

Makedonie: 74 samosprávných okresů (*opština*) a *Grad Skopje*

Bulharsko: 28 oblastí (*oblast*), dále samosprávné okresy (*obština*)

Rumunsko: 41 žup (*județ*) a *Municipiul București*, dále okresy (*oraș*) a obce (*comuna*)

Moldavsko: 32 okresů (*raion*), 3 městské okresy (*municipiu*), na jihu od 1994

Autonomní územní jednotka Gagauzsko (1991-1994 *Gagauzská republika*); na severovýchodě na levém břehu Dněstru byla r. 1990 vyhlášena

Podněsterská moldavská republika, neuznaná dodnes žádným státem

Albánie: 12 krajů (*qarku*), dále okresy (*rrethi*) a obce (*komuna*)

Kosovo: 35 samosprávných okresů (*komuna/opština*)

Řecko: 13 oblastí (*periféreia*), dále okresy (*nomós*)

a **Autonomní mnišský stát Svatá Hora**

Kypr: 6 oblastí (*eparchía*), dále obce (*démos*);

na severu ostrova byla vyhlášena **Severokyperská turecká republika**

(od 1983, 1975-1983 *Federativní tureckokyperský stát*), uznaná jen Tureckem

Turecko: 81 vilájetů či provincií (*il*), dále okresy (*ilçe*) a samosprávné okresy (*belde*)

³ Podtržené jednotky jsou na úrovni *českých krajů*, jejich české označování není ustálené – *oblast, kraj, region, provincie* + samozřejmě specifické názvy odvozené od orig. pojmenování (*župa, okruh* apod.).

IX.2. Historické země, oblasti, regiony⁴

SLOVINSKO

Kraňsko (Goreňsko, Doleňsko, Notraňsko), **Dolní Štýrsko, Zámuří, Gorice, jižní Korutany**

CHORVATSKO

užší Chorvatsko (se Záhořím, Mezimuřím, Chorvatským Přímořím, Banijí, Kordunem a Likou), **Slavonie** (se západním Srijemem a Baranjou), **Dalmácie, Istrie, Kvarnerské ostrovy, Dalmátské ostrovy**

BOSNA A HERCEGOVINA

Bosna, Hercegovina

ČERNÁ HORA

Stará Černá Hora, Stará Hercegovina, jižní Sandžak

SRBSKO

užší Srbsko (se Šumadijí, Mačvou, Pomoravím a severním Sandžakem), **Vojvodina** (Bačka, západní Banát, východní Srem)

MAKEDONIE

Vardarská Makedonie

BULHARSKO

Mizie (Moesie), severozápadní Trácie, Pirinská Makedonie, jižní Dobrudža, Šopsko

ŘECKO

užší Řecko (s Peloponésem), **Thesálie, Epirus, Egejská Makedonie, jihozápadní Thrákie, Egejské ostrovy, Dodekanéské ostrovy, Kyklady, Kréta, Jónské ostrovy**

RUMUNSKO

Valaňsko (Munténie a Olténie), **Multánsko (Moldávie, vč. jižní Bukoviny), Sedmihradsko (Transylvánie, vč. východního Banátu, Krišany a Maramureše), severní Dobrudža**

MOLDAVSKO

Besarábie, Podněstersko

TURECKO

východní Trácie/Thrákie, Anatolie

⁴ Tučně jsou uváděny významnější historické země nebo oblasti, obvykle pak menší, méně významné nebo tzv. etnografické regiony; kurzívou jsou označena alternativní pojmenování.